

Манојло Мањо Вукотић

ЦРНА ГОРА СЕБЕ РАЗГОВАРА

M

Vukotić
Media

Beograd, 2013.

Манојло Мањо Вукотић

*Црна Гора
себе
разјовара*

(ДРУГО ДОПУЊЕНО ИЗДАЊЕ)

M
Vukotić
Media

*Уместіо
іредіовора*

оје мисли и прва сазнања родила су се овдје између Каменика, Комова, Проклејица и Дурмићора. Касније сам их непрекидно проналазио широм свијета. Никада пронађене до краја сјално су се враћале Црној Гори. Осјећао сам да свијетом носим шерећ рођења - шерећ Црне Горе.

Расијао сам окољен камењем, џланинским травима, звијездама, овцама и сјалним слушњама и сумњама.

Желио сам да уознам рад мрави и пчела. Мислио сам да познајем све џланинске вјетрове и пшичје крикове. Око мене је ваздух дубоко дусао. Заустављајући гах уијао сам шумове џої дусања. Корачао сам џо милионлешњем камењу, преко коїа су џлечери и усови прохујали. Природа је прег мојим џоїледом свакодневно ошварала двери свої олшара, дозвољавајући дјешинству да каче џо неукроћеној слободи.

Пушјеви човјечанства нијесу мимоишли ову дивљину, али ми је увијек изледило да је човјек у додиру с природом уназадио и себе и природу, да су и он и природа остали сиромашнији, џолији. Човјек као да нишња друо није радио до смртї дозивао, да над њим сјално држи исружену шају и набрушену

косу. Чини ми се да је моје претке смрћ научила како се прави барућ од козјих брабоњака.

Наоколо свуда величанствена и сирашна дивљина. Не знам да ли је природа одговљала од вјекова или људи изе вјековима иза ње. Вјеровао сам да ова дивљина сакрива неизмјерно бојство, да зна безброј бајки и да се стално олегалу своје раскошне маште.

Носићи непрекидно у себи Црну Гору значи и дар и проклетство.

Црна Гора је и морска њена и снијевна прашина, ира камених лиица и суновраћ њока, прохот бићака и њанство рајова.

То је земља наде и очајања, јаве и сновиђења. Изрешана је курумима и промовима. У ној су изубљене стазе мира и стојства.

Црна Гора никада није молила да је не кажњавају збој љубави према слободи, али никада није схватила збој чеја је та љубав - ријех.

То је земља највећих крајности - дубокој мрака и раскошне свјетлости, слободни зачоченик и усужњена слобода.

То је никада написана историја у којој су људи вјековима плакали кријомице и своје и њује сузе.

Црна Гора је држава која није знала за државне границе, као што није знала за границе између живота и смрти.

Она је прџеза сиромаштва, шта највише оћништа, немирна вјечности, мајка која је дјецу шјерала исод својих скута и збои тога чућала расуштене косе. Њене су ланине љуше и веселе, шужне и расјеване.

Она је вјечито отворени прозор слободe која непрекидно носи раскинуте ланце роштва, стално у ранама које испира каљницама росе.

Људи су више причали о историји, о прошлости, мање о будућности. Већ приликом рођења историја је вршила насиље над својим настављачима, освјетљавајући и отперетујући гечју невиности врешним кланцима и ланинама у којима су се љубиле и добијале бишке. Људи су били разиети између сиромаштва и слободe.

Црна Гора је изашкала најчудније везе које су чврсто сјајале човјека и родни крај, љемена и прошлости, осјећање припадности и породици и брашћу које је сједињавало сјај и биједу вјекова и проклештва. Праћедовске усомене држале су млада бића у зајрљају сличном зајрљају орла кршаша који носи

илијен. То је иако снажан шерећ да ја
појединац осјећа у сваком шуму дрвета, у
одблеску толе лишће, у библијском казивању
прошлости, у лавезу јаса или завијању
вукова.

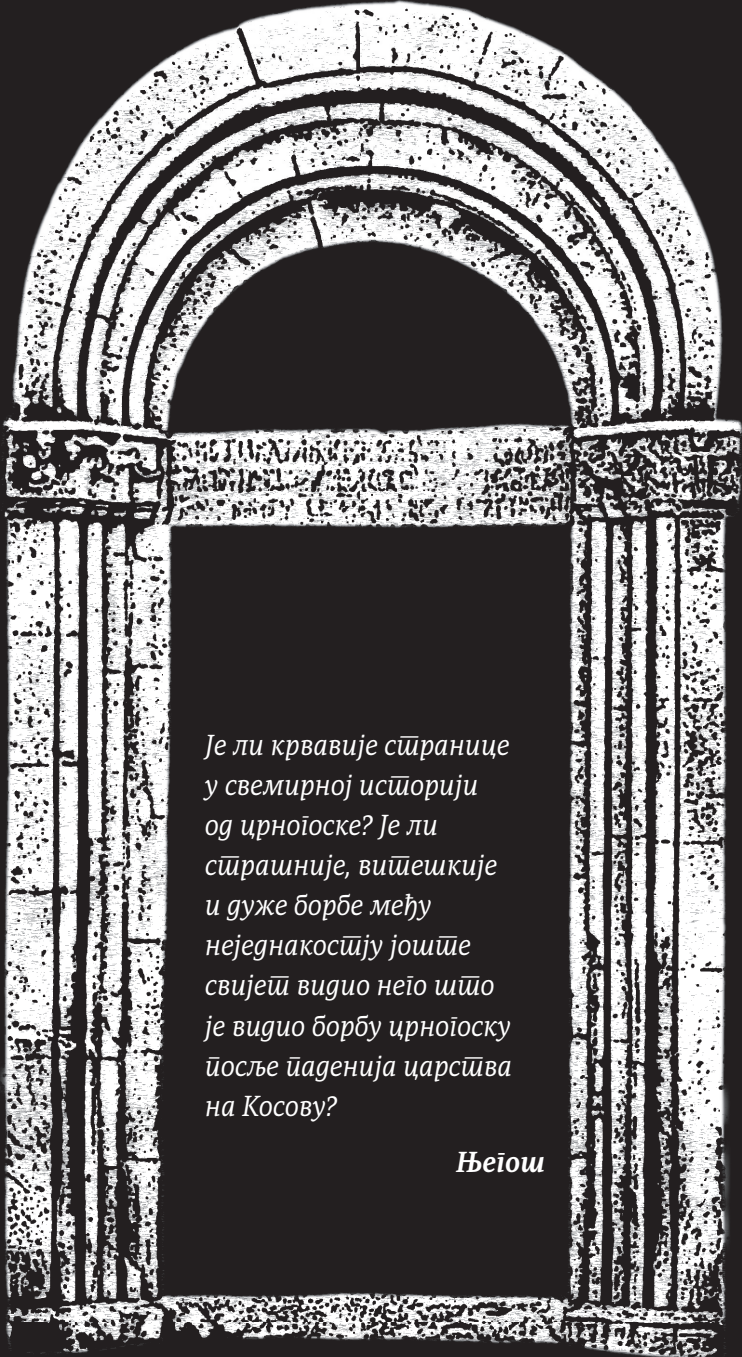
Многи су бježали од превеликој
сиромаштва, превелике слободe и шерећа
историје. Морали су да остављају своје
колијевке, прегјеле свој дјетињства, у које је
ионекад мола да протре само ваира. Сомом су
носили и ваиру и прошлост.

У дјетињству сам се често иијао зашто
су иако црни зигови кућа мојих предака и
мојих сељака. Куће иуне чађи, ара, дима, суза
и честих уздаха из којих је извирала нага
да ће у робници бити зигови црни, али без
дима и суза. Тек сам касније схватио да наша
биједа није случајност, није дар неба. То је
покорност, мирeње с биједом.

Тек сам касније схватио, срећајући по
свијету људе ијане на различите начине - од
алкохола, од сујете и шаштине, од лулости
и зависности, да су и Црнојорци ијани од
социјевне историје.

Вељко Влаховић

*Је ли крвавије сїранице
у свемирној историји
од црнојоске? Је ли
сїрашније, вишешкије
и дуже борбе међу
неједнакостију јошће
свијетї видио неїо шїо
је видио борбу црнојоску
їосље ѧаденија царсїва
на Косову?*

Њеїош

Шо ушече исѿод сабље шурске,
што на вјеру шраву не шохули,
што се не хће у ланце везаши,
шо се збјежа у ове шланине
да шинемо и крв шроливамо,
да јуначки аманеи чувамо,
дивно име и свеиу свободу.
Све су наше шлаве изабране,
моци дивни, исѿо ка звијезде,
што су досад ове шоре дале-
сви шадали у кржаве борбе,
шали за чест, име и свободу.
И наше су уширали сузе
вјешти звуци дивнијех шусалах.
Просише наше жершве свеколике
кад је наша шврда шосиојбина
силе шурске несиша шробница.

О шроклеи земљо, шройала се!
Име ти је ширашно и ошак.
Или имам младоиа вишеза,
ушрабиш ша у шрвој младосиши,
или имах чојка за човјесшво,
свакоиа ми узе шриће рока;
или имах кишноиа вијенца

који круни чело невјесџама,
пожњеш ми ја у цв'јеџу младосџи.
У крв си се мени преџворила!
Исџина је, ово није друџо
до џомиле косџих и мраморах
на којима младеж самовољна
показује џоржесџиво ужаса.
О Косово, џрдно судилишџе,
насред џебе содом заџушио!

Вјеро џрава, кукавна сирџо!
Сџирашно џлеме, доклен ћеш сџаваџи?
Неки један, џо је ка ниједан,
нако да је више мученија.
Вражја сила одсвуд оклоџила;
да је иџе браџа у свијеџу
да џожали, ка да би џомоџа.
Помрчина нада мноџ царује,
мјесеџ ми је сунџе засџуџио.
Ух, шџо мислим, куд сам заџливао?
Младо жиџо, навијај класове,
пређе рока дошла џи је жњеџва!
Дивне жерџве видим на џомиле
џред олџаром цркве и џлемена,
чујем лелек ће џоре џролама.

Треба служиш чести и имену!
Нека буде борба неиресана,
нека буде што биш не може,
нек ад ирождре, иокоси саиана!
На иробљу ће изнићи цвијеће
за далеко неко иокољење!

Поколење за ијесну сиворено,
виле ће се ирабиш у вјекове
да вам в'јенце достојне саилеиу,
ваш ће иримјер учиши ијевача
како ишреба с бесмршношћу збориш!
Вам' иредстоји иреужасна борба,
илеме ви се све одрекло себе
ише црноме рабоиша Мамону;
иаде на њем клейва бешчестија.
Што је Босна и ио Арбаније?
Ваша браћа од оца и мајке;
сви уједно, и достиа рабоише!
Крсиш носиши вама је суђено
сипрашне борбе с својим и с иуђином!
Тежак в'јенац, ал' је воће слаико!
Воскресења не бива без смрши.

А ја шіо ћу, али са киме ћу?
Мало руках, малена и снаја,
једна сламка међу вихорове,
сирак шужни без ниіће никоја!
Моје племе сном мршвијем сјава,
суза моја нема родишља,
нада мном је небо зашворено,
не прима ми плача ни молишве;
у ад ми се свијет прешворио,
а сви људи паклени духови.
Црни дане, а црна судбино!
О кукавно Срштво уташено,
зла надживјех твоја сваколика,
а с најорим хоћу да се борим!

Чево равно, инијездо јуначко,
а крваво људско разбојишће,
мноје ли си војске зашамшило,
мноје ли си мајке ојадило!
Људске су те кости зашрпале,
људском си се крвљу ошјанило!
Вазда раниш од Вигова дана
јуначкијем и коњскијем месом
шавранове и мрке вукове.
Сшрашно л`бјеше једном шолегдаши:

дим ше црни бјеше приклоио,
стио хиљадах приишло Тураках;
око шебе ушке ирмијаху,
фриијаху хиљаде момаках,
а пракаху на јаиа вранови.
Иза тимине и сунце оирије:
иред вечер се над тобом изведри,
Турке мриве то шеби бројасмо,
Поодиш се нида не моасмо
Око броја, колико их бјеше.

Уиамеш се добро, Црноиорци,
(а ко чиња биши ће најбољи!)
а ко изда оноа ше почне,
свака му се саввар скаменила!
Бої велики и њеова сила
у њиву му сјеме скаменило,
у жене му жецу скаменио!
Од њеа се излеили љубавци,
да их народ то ирсшу кажује!
Траї се иргни њеов искоао
како што је шареним коњима!
У кућу му ушке не висило,
їлаве мушке не коа од ушке;
жељела му кућа мушке їлаве!

Ко издао, браћо, шє јунаке
који почну на наше крвнике
сїоїала іа брука Бранковића,
часне постоє за іса исїосїио;
їроб се њеїов їроїа на ша' свијетї!
Ко издао, браћо, шє јунаке,
не їредава їуње ни їроскуре,
неїо іасїу вјеру вјеровао;
крвљу му се їрелили бадњаци
крвљу крсно име ославио,
своју ђецу на њ їечену ио;
у їомамни вјетїар ударио,
а у лик се маниїї обраїио!
Ко издао, браћо, шє јунаке
рђа му се на дом расїрїїила;
за њеїовим їраїом їокаїнице
све кукале, довијек лаїале!

Нашт кад је царство српско на Пољу Косову пало и невољно под иго турско дошло, од онога доба до данас Црна Гора непресјечно је како своју независност тако и своју вјеру сачувала и крв своју пролијевала само ради слободе, независности и своје вјере, нити се икад икому хоћела покорити, знајући она добро почитовати шта је слобода и предвиђајући каква би то невоља била туђима робовима бити...

А, што Црногорце називате хрсузима и хајдуцима? Зар зашто бране своју слободу и независност и што знаду уважавати и свој закон почитовати? То се не зове бити хрсузом нити хајдуком, него вјернијем сином отечества и истинијем богочитатељем.

Што ли нас сада зовете да се Вама предамо и рајом турском постанемо, не видимо нимало да право на то имате јер како ће тако наједанпут туђијема поданицима постати Црногорци, који су више од 400 годинах свагда мужествено непријатеље од себе одбијали, а само да слободу и независност у овијема неплоднијема и пустијема кршевима сачувају и да слободно по закону своје жртвоприношенија могу совршивати и господу Богу приносити, који ће свагда држати страну праведнијех и њима на помоћи бити.

[*Мехмегу Рашиг-ѧаши - 1832.*]

Али знај добро да на Црну Гору јоште нико није добио славу. Нећеш ни ти, вјеруј ми, иако се поводом твојега славољубија много наше крви пролило, ма ни турске није ништа мање.
[Али-џаши Ризванбејовићу - 1836.]

Ова трудна и крвава позоришта порођена су сва благородном гордошћу. Ово нијесу баснословија и Шпарта греческа, но је ово истина Шпарта славенска.
[Пејру Пејровићу-Цуци - 1844.]

Ти говориш да ја све нешто тражим, а шта бих ја то тражио и са киме ћу га тражити? Када је Бајазет (Илберим названи) Босну покорио и када су дивље орде азијатске наше малено, но јуначко царство разрушиле, онда су моји преци и јоште неке одабране фамилије, које нијесу ту погинуле од Турака, оставили своје отачаство и у овијем горама утекли. Ја сам инокосан, ја сам сирак. Помисли ће су ми браћа славни и гласовити кнезови и војводе нашега царства. Ће је Црнојевић (Бушатлија),

---

ђе је Обренкнежевић (Мухмутбеговић)? Ће је Кулиновић? Ће је Скопјак? Ће је Видајић? Ће је Филиповић? Ће је Градичевић? Ће је Сточевић? Ће је Љубовић? Ће је Ченгић? Па ће су многи остали? Камо господа и цвијет нашег народа да своје отачаство и своју славу заједно потражимо, да смо сви наједно, онда бих ја с њима нешто велико потражио.

Бог сами знаде када ће се они своје славе споменути и до када ће се ова моја браћа од своје рођене браће туђити и називати се Азијатима и до када ће за туђу корист робовати не сјећајући се себе ни својега! Од онога несрећнога дана откако је Азијатин наше царство разгњавио са којим се ова шака горштаках за опште поштење и име нашега народа бори? Све са својом рођеном браћом истурченом. Брат брата бије, брат брата сијече, развалине су нашега царства у нашу крв огрезле. – Ево опште наше несреће!

Ова је несрећа и вражда братска више но сила туђа учинила те је наше јуначко племе постало туђима надничарима и служитељима, како што си и ти туђи надничар. Кукавну је Црну Гору овај разур нашега народа готово удавио, но и опоштио. Ово је учинило те је данас Црна Гора и бити ће довијека алмаз

у витешку круну. Ја бих волио но ишта на
свијету виђети слогу међу браћом у којима
једна крв кипи, коју је једно млијеко одгојило
и једна колијевка одњихала.

[*Осман-џаши Скопљаку - 1847.*]

Стари су се ђаволи бојали крста, а данашњи
С се боје слободе. Да је човјек постојан, што
би требало да је, ја бих јој најусрднији жрец
био, али ми кад и кад крвава и тврда борба
досади, те проклињем час у који је скочила
ова искра у наше горе из гомилах пепела
величине Душанове, рашта и она није умрла
ђе се огњиште српско угасило, но се припела
на гору те бјеска и довикује на себе громове,
зlobe и зависти, како златна игла потресне
стријеле облачне. Не, Боже ме сачувај! Ја сам
највиши грешник на земљи када што противу
ње помислим, - она једина нас издваја од
прочег животиње. Е, да је груба маса дивљине,
зlobe, тирјанства и глупости слијепе не
окужава, ово би била најсветлија, најсилнија
одаја душевно-електричкога телеграфа.

[*Вуку Стефановићу Крацићу - 1847.*]

Еј, кукавна Црна Гора! Сирота пука, она не принадежи племену људскоме, но је из неба пала или из ада искочила, те је се свак туђи. За наше подвиге и борбе, за слободу, за име славенско, за христјанство не има благородне симпатије. Наша крв, наша страдања и муке не заслужише человјеческога состраданија.

[Јеремију М. Гајићу - 1847.]

Да је лијепа Црна Гора, не би се црна гора звала него млијечна или медена. А како ће и бити лијепа када је једнако сироту дивљи таласи турски нападају и потресају? Та, свештени едем да га је оваква судбина постигла, би се већ зла препунио и злом отровао. Црну Гору је свакојако зло пратило, у њој малопријед није смио ни Европејац слободно ући, него су се кријући увуковали, као што се крадом увукују по конопима у бродове трговачке европејски пацови те се пресељавају из Европе у Америку...

Црна Гора је само зло како је зли нарок гони, и ја који сам њен син не могу јој име произрећи што се нећу згрозити. Али је опет с

тим знаменита што је коматић од развалинах нашега царства, као једна ластовица (ћошак) од развалинах једнога великога града. Стога је знаменита Црна Гора што је доиста показала шта може слабији са силнијем, што може човјек, кад хоће, радити.

Црна Гора је гњијездо војинствене гордости, ће се браћа, јединци синови – све радо на жртву дава, само да остане непорочна чест праћедовска.

Црна Гора је урна у коју је силно име Душаново прибјегло, у којој се свештено храни витешко име Обилића и Скендербега.

[*Георіију Николајеву - 1850.*]

Петар II Пејровић Њеіоиш